

จารึกพ่อขุนรามคำแหง

495.911

ค ๕37๑

จารึก พ่อขุนรามคำแหง

พิมพ์แจกในงานกุศลพระราชทาน
ณ วัดปทุมคงคาราม

วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๗

พิมพ์จำนวน ๒๕๐๐ ฉบับ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์

หอสมุดแห่งชาติ

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ตรัง

๑๕๐๖

จารึกพ่อขุนรามคำแหง

กับคำอธิบาย

ของ หลวงวิจิตรวาทการ

คณะรัฐมนตรี

พิมพ์แจกในงานฉลองพระราชทาน

ฉัฏฐปุทธมณฑล

วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๗

พิมพ์จำนวน ๒๕๐๐ ฉบับ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์

เลขห้อง 495.9111

เลขหมู่ ๙ 557 ค

เลขทะเบียน

005125

ก. ๓๗๐ ๙๑

คำนำ

ในการทอดกฐินครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ขอให้หลวง
วิจิตรวาทการ อธิบดีกรมศิลปากร เลือกรหาเรื่อง
ใดเรื่องหนึ่งให้ตามแต่จะเห็นสมควร เพื่อพิมพ์แจก
แก่ผู้มาช่วยเหลือน้ำและอนโมทนาคีรติที่ทวามาแล้วในวัด
อื่นๆ หลวงวิจิตรวาทการได้เลือก "จารึกพ่อขุน
รามคำแหง" พร้อมทั้งคำอธิบายที่หลวงวิจิตรวาท-
การทำขึ้น พิมพ์แจกในครั้งนั้น

"จารึกพ่อขุนรามคำแหง" เป็นสิ่งสำคัญเพียงไร
หลวงวิจิตรวาทการได้อธิบายไว้ถี่ถ้วนแล้ว และ
ถึงแม้จารึกก่อนนี้จะได้เคยพิมพ์มาแล้วถึง ๒ ครั้ง ก็
ยังไม่เคยทำคำอธิบายกันอย่างละเอียดชัดเจนเหมือน
คราวนี้ ข้าพเจ้าจึงหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นคุณ
ประโยชน์แก่ผู้เฝ้าใจในการศึกษา ให้ทราบประวัติ

ความเป็นไปของบ้านเมือง ในสมัยที่กรุงสุโขทัยเป็น
ราชธานี และให้ทราบจริยวัตรของบรรพบุรุษที่
ได้กระทำคุณประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่ชาติไทย คือ
พ่อขุนรามคำแหง พระร่วงเจ้า ความอุตสาหะวิริย
ภาพของพระองค์กระทำให้ชาติไทยรอดพ้นอำนาจของ
ต่างชาติ แต่คงเป็นบทแผ่นแผ่นหนา สัมควรที่
พวกเราจะช่วยกันรักษาความมั่นคงของชาติ และ
เกียรติของไทยไว้ให้เหมือนอย่างพ่อขุนรามคำแหง
พระร่วงเจ้าได้ทรงทำมาแล้ว

อนึ่งหนังสือเรื่องนี้เป็นเอกสารสำคัญ หาดวง
วิจิตรวาทการเห็นว่าควรจะได้พิมพ์ในโรงพิมพ์ที่มี
ฝีมือ นายกิม หงส์ดามรภักดิ์ เจ้าของโรงพิมพ์
พระจันทร์ได้ทราบความเรื่องนี้ ก็รับเอาไปพิมพ์ช่วย
เป็นส่วนตัวในงานพระกฐินทานครั้งนั้นโดยไม่คิดราคา
ข้าพเจ้าขอขอบใจเจ้าของโรงพิมพ์พระจันทร์ที่ได้เข้า
มีส่วนในกุศลบุญราศีครั้งนี้ ซึ่งเป็นองค์พระยานแห่ง

ความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันในกิจการอันควร
อนุโมทนา

พ. อ. พระยาพลพลพยุหเสนา

คำชี้แจง

เจ้าคุณพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้
สั่งให้ข้าพเจ้า จัดหาต้นฉบับหนังสือพิมพ์ในงาน
กฐินปี ๔ เรื่อง ท่านได้แจ้งความประสงค์ของ
ท่านมาให้ทราบ ๓ เรื่อง ส่วนเรื่องที่ ๔ นั้น ท่าน
อนุญาตให้ข้าพเจ้าเลือกเองตามความพอใจ ทั้ง
สามเรื่องที่ท่านแสดงความประสงค์ไว้นั้น ข้าพเจ้า
ได้จัดทำไปแล้ว คือ (๑) เรื่องตำนานกฐิน ซึ่ง
ข้าพเจ้าได้เรียบเรียงขึ้นใหม่ (๒) ประมวลสัจ
วาจา และ (๓) ประมวลสุนทรพจน์ ๒ เรื่อง
หลังนี้ ข้าพเจ้าเป็นแต่รวบรวมของที่มีอยู่แล้ว
ส่วนเรื่องที่ ๔ ซึ่งท่านเจ้าคุณนายกรัฐมนตรีได้
อนุญาตให้ข้าพเจ้าเลือกตามความพอใจนั้น ข้าพ
เจ้าได้เลือกเอา จารึกพ่อขุนรามคำแหง ขนพิมพ์

พร้อมทั้งคำอธิบายของข้าพเจ้า

การที่ข้าพเจ้าเลือกเอาเรื่องนำมาพิมพ์ ก็เพราะงานศิลปจารึกเป็นงานที่ข้าพเจ้ารักที่สุด ศิลปจารึกเป็นเครื่องมือที่มานานยิ่งกว่าสิ่งใด ๆ ในการศึกษาโบราณคดีและประวัติศาสตร์ กล่าวโดยฉะเพาะ ศิลปจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งได้นำมาพิมพ์ในที่นี้ ก็เป็นชิ้นสำคัญที่ให้แสงสว่างแก่การศึกษาประวัติศาสตร์สยาม ดัดข้อสงสัย ทำลายข้อสันนิษฐาน ลบล้างความเดา และหักโค่นเรื่องนิยายที่เล่ากันมา โดยปราศจากความจริง ทำให้คนหลงเชื่อกันมาตั้งร้อย ๆ ปี

ศิลปจารึกของพ่อขุนรามคำแหงที่นำมาพิมพ์ไว้ในที่นี้ เป็นหลักหนึ่งในบรรดาศิลปจารึก ๒๑๐ หลักที่เรามีอยู่ ในจำนวนศิลปจารึก ๒๑๐ หลักที่เรามีอยู่นี้ ได้จัดการแปลและพิมพ์ไปแล้ว ๒๕ หลัก ซึ่งให้ประโยชน์ในการศึกษาประวัติศาสตร์

และโบราณคดีอย่างอื่นเหลือ ประโยชน์แห่งศิลา
จารึกหลักหนึ่งๆ มีอยู่เท่าไร ท่านผู้อ่านจะแล
เห็นในเมื่อได้อ่านแม่แต่หลักเดียวที่ได้พิมพ์ไว้ใน
เล่มนี้ ยังคงมีศิลาจารึกที่เราจะต้องอ่าน และ
ทำงานกันต่อไปอีกถึง ๑๘๑ หลัก แต่การทำงาน
เรื่องศิลาจารึกนั้น ไม่ใช่เป็นงานง่าย ๆ เพราะต้อง
คัดต้องถ่าย ต้องนั่งดูบนั่งคลำ ต้องใช้แว่น
ขยาย ต้องแปล ต้องสันนิษฐาน ต้องเทียบ
เคียง ต้องอาศัยวิชาอื่น ๆ อีกหลายอย่างเข้ามา
ช่วย และจะทำให้ในเมื่อผู้ทำมีความสุขกาย
สบายใจ ผู้ที่ใจหงุดหงิดหรือมีอะไรรบกวนให้
เดือดเนื้อร้อนใจ จะทำงานเรื่องศิลาจารึกไม่ได้
ขอแปลกประหลาด อีกอย่างหนึ่ง สำหรับงานศิลา
จารึกนั้น คือเป็นงานที่จะเร่งไม่ได้ ถ้าเร่งเข้าจะผิด
หรือทำไปไม่ได้เลย อนึ่งงานศิลาจารึกนั้น นอก
จากจะอาศัยหลักวิชาแล้ว ยังต้องอาศัยเคราะห์

โชคเข้าช่วย คือมีโชคดีโชคร้าย กำบางคำคิดจน
 หหมดกำลังสมองก็อ่านไม่ออก แต่บางทีพอเล็ก
 คิด หรือวางมือเสียชั่วคราว ก็บังเอิญลอยเด่น
 ขึ้นมา ทำให้อ่านออกเข้าใจได้แต่ต้นจบปลาย
 งานเรื่องศิลาจารึก จึงแปลกประหลาดกว่างานทั้ง
 หลายดังได้กล่าวมาแล้ว ผู้ที่จะทำได้ดีจริงๆ
 จะต้องเป็นผู้หมอบขุดให้แก่นานอันน้อยอย่างเดียว
 จารึกที่นำมาพิมพ์ในเล่มนี้ เรียกกันว่า จารึก
 พ่อขุนรามคำแหง ซึ่งเข้าใจว่าได้เริ่มจารึกขึ้นใน
 ราว พ.ศ. ๑๘๒๘ ถึง ๑๘๓๕ จะเป็นปีใด เอา
 เป็นแน่นอนไม่ได้ และไม่ได้อารึกเสร็จในคราว
 เดียว ในตอนหลังๆ เข้าใจว่าได้จารึกภายหลังที่
 พ่อขุนรามคำแหงสิ้นพระชนม์แล้ว ความสำคัญ
 ในศิลาจารึกอันนี้ คือ ในตอนต้นเป็นคำของพ่อ
 ขุนรามคำแหงเอง เล่าประวัติของพระองค์ตั้งแต่
 ประสูติจนเสวยราชย์ ตอนกลางเล่าถึงความเป็น

อยู่ในชีวิตของชาวสุโขทัยในครั้งนั้น ตอนท้าย
กล่าวถึงเกียรติคุณของพ่อขุนรามคำแหง และ
อาณาเขตต์สยามในครั้งกระนั้น ศิลาจารึกหลัก
นี้ยังอยู่ในภาวะที่ดีที่สุด มีที่ลบเลือนแตกสลาย
เพียงเล็กน้อย คงเป็นอันได้ความตลอดแต่ต้น
จนปลาย แต่ถ้าเราจะศึกษาร่องราวของสุโขทัย
ให้จริงจังแล้ว จะศึกษาแต่หลักนหลักเดียวไม่พอ
จำต้องศึกษาหลักที่ ๒ ด้วย แต่หลักที่ ๒ นั้น เสีย
ใจที่ไม่สามารถนำลงในหนังสือเล่มนี้ได้ เพราะ
แม่แต่หลักเดียวเท่านั้น ก็เกือบไม่มีเวลาเพียงพอ
อยู่แล้ว

พ่อขุนรามคำแหง เป็นพระมหากษัตริย์องค์
ที่ ๓ ของประเทศสยาม และเป็นมหาราชองค์
แรกของชาติไทย ผู้ได้ทรงปลดปล่อยชาติไทย
ให้พ้นจากแอกไถของต่างด้าว และตั้งประเทศ
สยามขึ้นเป็นปึกแผ่นแน่นหนา เป็นมฤคกตก

ทอดมาถึงพวกเราในเวลา^๕นี้ เมื่อไทยเราอพยพ
 จากดินแดนจีนเคลื่อนลงมาทางใต้^๕นั้น ดินแดน
 สุวรรณภูมิที่เราได้^๕ตั้งเป็น ประเทศสยามในเวลา^๕
 อยู่ในอาณาภาพของมอญเขมร เราเป็นคนมา
 ใหม่ เราก็ต้องทำตามอย่างคนที่เขาอยู่ก่อน เรา
 รับรองอารยธรรมของเขมรมอญมาจนเราเกือบจะ
 กลายเป็นมอญเขมรไป ภาษาต่าง ๆ ที่ใช้ในราช
 การก็ใช้ภาษาขอมอยู่เป็นส่วนใหญ่ หนังสือที่ไทย
 เราใช้ก็เป็นหนังสือขอม แต่เปลี่ยนแปลงบ้าง
 เล็กน้อย มาถึงสมัยพ่อขุนรามคำแหง ได้เกิดมี
 ความรักชาติอันแรงกล้า เมื่อได้ทรงปลดอำนาจ
 ขอมออกจากปากของไทยแล้ว ก็เลิกใช้ภาษาขอม
 ในทางราชการ ให้กลับไปใช้ภาษาไทยอย่างเต็มที่
 และพ่อขุนรามคำแหงก็ทรงบัญญัติอักษรไทยชนิด
 ที่อยู่ในจารึก^๕นั้น เรื่อง^๕นี้ข้าพเจ้าอธิบายไว้ส่วน
 หนึ่งในคำอธิบายจารึก วิธีเขียนหนังสือไทยที่

พ่อขุนรามคำแหงบัญญัติ^๕นั้น เขียนสระอยู่บนันท์^๔
 เดียวกันกับพยัญชนะ ไม่เอาสระไว้บนไว้ล่าง
 เหมือนแบบขอม ความจริงวิธีเขียนอย่างพ่อขุน
 รามคำแหง^๕ ตรงกับแบบของยุโรป ซึ่งเป็น
 ที่น่าประหลาดใจยิ่งนักกว่าพ่อขุนรามคำแหงไม่รู้จัก
 หนังสือยุโรปเลย เหตุ^๕นี้จึงไม่มีความคิดตรง
 กันเข้าได้ ถ้าหากเรา^๕ได้ใช้แบบวิธีเขียนของพ่อ
 ขุนรามคำแหงมาจนบัดนี้^๕ ก็จะทำให้ความสะดวกแก่
 การเขียนการพิมพ์เป็นอย่างยิ่ง แต่^๕น่าเสียดาย
 ที่^๕เมื่อสนบญพ่อขุนรามคำแหงแล้ว^๕ ไม่มีใคร
 เข้มแข็งพอที่จะรักษาความเป็นไทยไว้โดยสมบูรณ์
 วิธีขอมได้กลับมาใหม่ และหนังสือไทยเราก็
 กลับมีสระอยู่บนบ้างล่างบ้างตามแบบขอม ซึ่ง
 เป็นที่น่าเสียใจอย่างยิ่ง มาถึงเวลานี้เมื่อเราอยาก
 กลับเข้าแบบเดิมของเรา ก็สายเสียแล้ว

ในการพิมพ์ศิลาจารึกครั้ง^๕นี้ ข้าพเจ้าได้ให้

นายฉ่ำ ทองคำวรรณ ผู้ชำนาญในการอ่านศิลาจารึก
 ลอกคัดตัวอักษรในจารึกนั้นขึ้นใหม่ เพื่อให้เห็น
 ลายเส้นชัดเจนกว่าในรูปถ่าย ส่วนคำแปลลงเป็น
 ตัวอักษรไทยในปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้าได้ถ่ายจาก
 ที่ศาสตราจารย์ เซเดส ทำไว้เดิม ย่อขนาดลง
 ให้เทียบกันได้ มีคำแปลผิดอยู่บางแห่ง
 ข้าพเจ้าได้บอกแก้ไขท้ายเล่มนี้ ก่อนที่ผู้อ่านจะ
 เทียบเคียง ขอให้พลิกไปดูคำบอกแก้ไขในหน้าสุด
 ท้ายเสียก่อน

อนึ่งการพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ ข้าพเจ้ามุ่งหมาย
 จะได้พิมพ์ในโรงพิมพ์ที่มีฝีมือและคุ้นเคยกับการ
 พิมพ์เอกสารสำคัญๆ หรือภาษาโบราณมาแล้ว
 เพราะการพิมพ์หนังสือชนิดนี้ ต้องการความประ
 ณีตบรรจง และความสามารถในเชิงเรียงในเชิง
 พิมพ์ เมื่อข้าพเจ้ากำลังปรารภหาโรงพิมพ์ที่มี
 ลักษณะอย่างนี้อยู่ นายกิม หงส์ลดารมภ์ เจ้า

ของโรงพิมพ์พระจันทร์ได้ทราบ ก็รับเอาไปพิมพ์
เพื่อช่วยในงานกุศลของเจ้าคุณนายกรัฏฐมนตรี โดย
ไม่คิดมูลค่าอย่างหนึ่งอย่างใด

ศัลยาจารย์หลักนั้น ได้เคยพิมพ์มาแล้ว ๒ ครั้ง
แต่ในครั้งนั้นได้ทำให้สมบรณ์ยิ่งขึ้น คือทำคำ
อธิบายไว้อย่างละเอียด และหาทางให้ความ
สะดวกแก่ผู้ศึกษาด้วย

การพิมพ์ได้จัดลำดับดังนี้

๑. พิมพ์ตัวอักษรหลักจำลองจากศัลยาจารย์อื่น
แท้จริงไว้ในหน้าซ้าย

๒. พิมพ์คำแปล คือแปลอักษรเดิมเป็น
อักษรที่ใช้เวลานี้ไว้ในหน้าขวาให้ตรงกัน เพื่อให้
อ่านเทียบกันได้ง่าย

๓. ในตอนต่อจากนั้นไป ข้าพเจ้าได้หยิบขึ้น
มาเป็นวรรคๆ เขียนเสียใหม่ให้เป็นการง่าย
สำหรับผู้อ่านสมัยนี้ และข้าพเจ้าได้ทำคำอธิบาย

ไว้เป็นตอน ๆ แต่ถึงแม้จะพยายามเพียงไร ก็
 ยังคงมีอยู่ ๒-๓ คำที่ข้าพเจ้าไม่เข้าใจ ได้หมาย
 เหตุไว้ในคำอธิบายของข้าพเจ้าว่า คำนั้น ๆ ไม่
 สามารถจะเอาความได้

เมื่อได้ทำมาสามชั้นเช่นนี้ ก็นับว่าได้ทำงาน
 เกือบครบบริบูรณ์สำหรับศิลาจารึกหลักนี้ คง
 เหลืองานที่จะต้องทำต่อไปข้างหน้าเป็นชั้นที่ ๔ คือ
 พิจารณาข้อความเหล่านี้ในเชิง ประวัติศาสตร์
 เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ นิติศาสตร์ และ
 อักษรศาสตร์ แต่ทั้งนี้ผู้รอบรู้ในวิชาเหล่านี้จะ
 ต้องช่วยกันหลาย ๆ คน และงานชนิดนี้จะสำเร็จ
 ได้ในเมื่อตกไปถึงมอราชบัณฑิตยสถาน

ถ้าหากเราได้ทำงานทั้ง ๔ ชั้นนี้ให้สำเร็จไปใน
 ศิลาจารึกทุก ๆ อันแล้ว เราก็จะมีชุมทรัพย์อัน
 มั่งคั่ง สำหรับการศึกษาให้ รู้ความเป็นจริงของบ้าน
 เกิดเมืองนอนอันเป็นที่รักของเรา แต่ตราบใดเรา

ยังทำงานเรื่องศิลาจารึกให้ถึงขั้นนี้ไม่ได้ トラบ
นั้นเราก็ยังไม่สามารถเขียนประวัติศาสตร์สยามให้
ถูกต้องต้องแท้.

ถ้าหนังสือเล่มนี้จะยังประโยชน์ให้เกิดแก่ผู้
อ่านในทางใด ๆ ได้ ข้าพเจ้าจะมีความปิติยินดี
อย่างยิ่ง

[illegible]

[illegible]

๒๓

- (๑) ชวน รบ (ก) มีชื่อ ตาม ส่วน ความ แก่ มั่นน พวัก ซึ่ง โหระ ใน
- (๒) (เม) อง สุกโขทัย นี้ จึงมี สำ ป่า หมาก บ้าง พล ท้าว เมอ
- (๓) จันท์ทุกแห่ง บ้าง พิราวก่หลาย ใน เมือง นี้ มี ลาง
- (๔) ก่หลาย ใน เมือง นี้ หมาก ม่วง ที่ หลาย ใน เมือง นี้
- (๕) ห (มา) - ก ขาม ก่หลาย ใน เมือง นี้ ใคร สำ ได้ ไว้ แก่มั่น
- (๖) กลอง เมือง สุกโขทัย นี้ มี น้ำ ตระหง โพธิ์ สี ไส้ ถม ใต้
- (๗) (งู) งู กัน น้ำ ไชย เมื่อ หลัง รอบ เมือง สุกโขทัย นี้ ตร
- (๘) ย (ร) ได้ ตาม พนม ที่ ร้อย วา คน ใน เมือง สุกโขทัย นี้
- (๙) มก (ก) ทาน มก ทรร สอดกลโธษ ทาน พุ ขารวมคัแหง
- (๑๐) เจ้า เมือง สุกโขทัย นี้ ทรง ชาวแม่ ชาว เจ้า ท้อง นี้น้ำท่วม
- (๑๑) จุล (ก) เจ้า ลูก ขุน ทรง ขึ้น ทรง หลาย ทรง มี ชื่อ นี้ คือ
- (๑๒) เปร (ท) ขุน สมร หิน พระ เลขา ศาสสน ทรง สด เมื่อ อภิเษก
- (๑๓) มา ทกคน เมื่อ อโศก พรหมชา อรณ ห อม โอรส นี้ จึง มี
- (๑๔) จ แล้ว เมื่อ อภิเษก ทก คน นี้ ลง มี ชื่อ นามนี้ มาก มี
- (๑๕) พนิ-ตอก ไม่ มี หมอน แต่ง หมอน ใน น บิ ระตรก ก็น โอ
- (๑๖) ข ทาน แล ป แล ขุน ล้าน ไป สดุดกลก ก็น เด่ง
- (๑๗) ไริ ชูกุ พัน เมื่อ อจกลเจ้า มา อภิเษก ทรง แก้ว อโร
- (๑๘) ชุก (พ) น เท้า ทาว ล้าน คั มั่ง คั กลาย ด้วย สดุด พล สมัย
- (๑๙) น สขง เลื่อน สขง ขอม วิกร จาก มก เป็ น (ก) ดน โคร
- (๒๐) กก มก (ก) หว หว ไวร โลก มก เลื่อน เลื่อน เมื่อ ส
- (๒๑) กโซทัย นี้ มี ห ปก (ป) สดุด ก่น ชุม ก่น สดุด ก่น
- (๒๒) เจ้า ด ท่าน แศ ภย (น) ท่าน เก่ง ให้ เมือง สุกโขทัย นี้
- (๒๓) มี มุ่ง จาก แล กถ (ง) เมือง สุกโขทัย นี้ มี พหาร มี
- (๒๔) พระ พทร รูปทอง มี พระ อัญจาราศ มี พระ (ท) ทธูรม
- (๒๕) มี พระ พทร รูป อนน ไหญ มี พระ พทร รูป อนน
- (๒๖) รวม มี พหาร อนน ไหญ มี พหาร อนน รวม มี ปี่
- (๒๗) สุวัน ส... (กร) มี มหาเถร เมือง ควน ลก
- (๒๘) เมือง สุก (สุโขทัย) นี้ มี อ (ไร) ชูกุ พัน ขนรวมคัแหง ทก
- (๒๙) โธษ ทาน แก่มหาเถร ส (งรว) วง ปราญช รชน จบ บิ ดกลไธ
- (๓๐) หลวกก กว่า ปี่ ครวิน เมือง นี้ ทุก คน ตก แม่ เมือง สว
- (๓๑) รวมราช มา (น ก) ลาง อร ชูกุ พัน มี พหาร อนน แต่ง มน
- (๓๒) ไหญ สง งาน แล ก มี พระ อัญจาราศ อนน แต่ง ลก ออย
- (๓๓) น เบื้องควน (น) โอกล เมื่อ (ง) ส (ไ) ซิกทัย นี้ มี พหาร มี ปี่
- (๓๔) มี พลหลวง (มี ปี่) ร หมาก บ้าง พล มี ไร่ มี นา มี ต้น ถ่าน
- (๓๕) มี บ้าน ไหญ บ้าง (มี) ลก มี บ้าน (ง) เจ้า ขาม ดงาน ขวง แก้อ

[illegible]

ตอนที่ ๓

- (๑) (ง)... เบื้องต้น นอนเมืองสุโขทัยนี้ มีตลาด ป
 (๒) (ส) นมพระอนันต์ ปราสาท มี ป้า หมาก พรว ป้า หมาก
 (๓) ลางมีไร่นา มี ถิ่น ถิ่น มี บ้านใหญ่บ้าน เล็ก เบ
 (๔) อง หว นอนเมืองสุโขทัยนี้ มี กัด พหารู ปู่ คุ
 (๕) อย มี สรรคองส มี ป้า พรว ป้า ลางมี ป้า ม่วง ป้า ขาม
 (๖) มี น้ำ โลก มี พระข พง มี เทพลา ใน เขา อนัน นัน
 (๗) เป็นใหญ่กว่า ทุกใน โลก เมืองนี้ ชน ผู้ใด ได้ เมือง
 (๘) สุโขทัยนี้ แล้วให้วัด ปลูก เมืองนี้ ชน เมือง
 (๙) นี้ได้ ผู้ใด บัด ปลูก เมืองนี้ ชน อนัน บัด ปลูก
 (๑๐) เถร เมืองนี้ หาย ๑๒๑๔ สด ปมโรง พุทธนามก
 (๑๑) แหง เจ้า เมือง สรรคองสสุโขทัยนี้ ปลูกไม้ ลา
 (๑๒) นันได้ สด สด ป้า จึงให้ ชน ชน สด หัก หัก หัก
 (๑๓) กลางไม้ ตาน นัน วนน เดือน คบ เดือน โลก ป้า วนน วน
 (๑๔) น เดือน คบ เดือน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน
 (๑๕) ร ชน วนน เดือน คบ เดือน โลก ป้า วนน ป้า วนน
 (๑๖) วนน ป้า สด ป้า วนน สด วนน ป้า วนน ป้า วนน
 (๑๗) เจ้า เมือง สรรคองสสุโขทัยนี้ วนน ป้า วนน ป้า วนน
 (๑๘) ร หัก ให้ ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน
 (๑๙) เมือง วนน วนน เดือน คบ เดือน โลก ป้า วนน ป้า วนน
 (๒๐) (อ) กกร พด ลาง หัก วนน ป้า วนน ป้า วนน
 (๒๑) (พ) วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน
 (๒๒) (ว) วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน
 (๒๓) (ค) วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน
 (๒๔) (ท) วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน
 (๒๕) (ร) วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน
 (๒๖) (ย) วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน
 (๒๗) วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน ป้า วนน

จำนวน ๕

- [illegible]

คำอ่านและคำอธิบาย

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ แม่ขุนนางเสือง

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ (คำว่า ขุน หมายถึงเจ้าเมือง ส่วนพระมหากษัตริย์นั้น เรียกว่า พ่อขุน ฉะนั้นจึงไม่ควรเรียก พ่อขุนรามคำแหง พ่อขุนบานเมือง พ่อขุนศรีอินทราทิตย์) ได้เป็นกษัตริย์ครองกรุงสุโขทัย เมื่อ พ.ศ. ๑๘๐๐ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์มีพระนามเดิมว่า “ร่วง” ซึ่งเราเรียกกันว่า “พระร่วง” คำว่า “ร่วง” แปลว่า ร่วง คือ ร่วงแจ้ง พระอาทิตย์ขึ้น ฉะนั้นเมื่อเราเป็นกษัตริย์ ก็เอาจำคำว่า “ร่วง” มาตั้งเป็นพระนามของพระองค์และเป็นชื่อราชธานี คือตั้งพระนามของพระองค์ว่า “ศรีอินทราทิตย์” และเปลี่ยนนามราชธานี ซึ่งมีชื่อในชั้นเดิมว่าเมืองสยามนั้น เป็น “สุโขทัย” ซึ่งแปลว่า “ดวง

อาทิตย^๕ขึ้นมาให้ความสุข” ส่วนคำว่า “สยาม” ^๕ซึ่ง
 เป็นชื่อเดิมของเมืองนั้น ได้มากลายเป็นนามของ
 ประเทศ ^๕ซึ่งจีนเรียกว่า สยาม^๕หลอ^๕ก^๕ ต่อมาถึง
 สมัยกรุงศรีอยุธยา ชาวยุโรปก็เรียกเราว่า Siam
 แต่น่าประหลาดว่าไทยเราเอง ไม่ใช้คำว่าสยาม คง
 ใช้เรียก กรุงสุโขทัย, กรุงศรีอยุธยา เป็นนามของ
 ประเทศ คำว่า “ประเทศสยาม” ^๕นั้น ไทยเราเพิ่ง
 เริ่มใช้ในรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์^๕นี้เอง
 และที่ใช้คำว่า “ประเทศสยาม” ในครั้ง^๕นั้น ก็เพราะ
 ความจำเป็นในเวลาที่สนธิสัญญาทางพระราชไมตรี ^๕ซึ่ง
 จะต้องใช้ชื่อประเทศให้ตรงกับที่ใช้ในภาษาอังกฤษ

ขอให้ผู้อ่านสังเกตว่า สระ^๕ กับ^๕ ไม่มีใช้ใน
 จารึก^๕นเลย คงใช้แต่สระ^๕ ถ้าเราจะกลับไปดูตัว
 อักษรที่แปดงไว้ จะเห็นได้ว่า คำ “ศรีอินทราทิตย์”
 นั้น เขียนเป็น “สรอินทราทิตย์”

พฤษภาคมเมือง

พฤษภาคมเมือง เป็นกษัตริย์องค์ที่ ๒ ของกรุง
สุโขทัย ไม่ทราบว่าได้ครองราชสมบัติตั้งแต่เมื่อใด
ทราบแต่ว่ามาขึ้นรัชกาล เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๐ รวม
รัชกาลพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ กับพฤษภาคมเมือง
สององค์นี้ เป็นเวลา ๒๐ ปี รัชกาลพ่อขุนรามคำ
แหงมหาราชขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๐

คุณทองแดงเดิวก่อน ผู้ขายสามผู้หญิงโสด

คุณทองแดงมัจฉา (เป็นพหุพจน์) คำว่า สอง
นั้น ในจารึกเขียนว่า สอง ในครั้งกระนั้น จำนวน ๒
ออกเสียงว่า “โสด” แต่คำอื่นๆ เช่น “ทอง” คง
ออกเสียงว่า “ทอง” เหมือนกับในเวลานี้.

เพื่อผู้อายุยตายจากเพื่อเตียมแต่ยังเล็ก

ผู้อายุ—หมายความว่า คนใหญ่ที่สุด เตียมแต่—

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๖

๒๘

หมายความว่า ตั้งแต่

ขอให้สังเกตวรรณยุกต์ ว่ามีแต่ ไม่เอก กับ
ไม้จัตวา (กากะบาท) เท่านั้น ไม่มีไม้ โท ตรี เดย
เสียงไม้เอกคงเป็นเสียงไม้เอกอย่างในเวदानี้ แต่
ไม้จัตวา (กากะบาท) นั้น มีเสียงเหมือนไม้ตรีใน
เวदानี้ เช่นคำว่า "ห้า" เขียน "ห้า" และออกเสียง
ว่า "ฮ้า" เป็นอันว่า ครึ่งกรุงสุโขทัยมีเสียงประกอบ
วรรณยุกต์เพียง ๓ เสียง คือ ค ก ก เท่านั้น
และคำในประโยคซึ่งเราอ่านในเวदानี้ว่า "ศุพฺพํ
ทอญเตยวห้าคน พุชชาลัมพุญิงโด้ง พื่อผู้อาย
ตายจากเมื่อเตยมเตยงเด็ก" นั้น ถ้าอ่านตามสำเนียง
สุโขทัยในครึ่งกระโน้น ก็ต้องอ่านว่า "ศุพฺพํทอญ
เตยวห้าคน พุชชาลัมพุญิงโด้ง พื่อผู้อายตาย
จากเมื่อเตยมเตยงเด็ก" แม้ในเวदानีคนบางจังหวัด
ในตอนเหนือที่พูดเป็นสำเนียงสุโขทัยครึ่งพระร่วงก็ยัง
มีอยู่.

เมื่อถูกขึ้นใหญ่ได้สืบเก่าเข้า

“ขึ้นใหญ่” แปลว่า เติบโต “เข้า” แปลว่า
ปี รวมความในวรรคนี้ว่า เมื่อเติบโตนี้พระชนม์
ได้สืบเก่าปี

ขุนสามชนเจ้าเมืองนอคมาท่เมืองตาก

เมืองนอค คืออำเภอแม่สอดในเวदान์ ท่ คือ
ต่อ-ต่อคือ ตรงกับคำว่า “Attack” ของอังกฤษ.
เวदान์ เมืองตากอยู่ในเขตต์ของพ่อขุนศรีอินทรา
ทิตย แต่เมืองนอค (คือแม่สอด) ยังเป็นเมือง
อิสระ มีเจ้าเมืองช่อขุนสามชนๆ ยกกองทัพมา
ตีเมืองตาก พ่อขุนศรีอินทราทิตยยกกองทัพไปรบ,
พ่อขุนรามคำแหง (เวदान์จะมีพระนามว่าอะไรไม่
ทราบ) มีพระชนม์ ๓๕ ปี ตามเสด็จพระบิดาไปใน
กองทัพด้วย

พ่อกูไปรบขุนสามชนหัวซ้าย ขุนสามชนจับ
มาหัวขวา

หัว แปลว่า ทาง ขุนศรีอินทราทิตย์ เข้ารบ
ทางซ้าย ขุนสามชนก็เข้ามาทางขวา

ขุนสามชนเกลื่อนเข้า

เกลื่อน—หมายความว่าระดมกำลังทั้งหมดเข้ารบ

ไพร่ฟ้าหน้าใสพ่อกูหนีญญาบพ่ายจะแจ ญ่หนี

ไพร่ฟ้าหน้าใส—หมายถึงพลรบแต่ละพลเมือง ใส
ในที่นี้แต่ละท้องถิ่น ๆ อีก บ้างแห่งใช้ว่า ไพร่ฟ้าหน้าปก
คำว่า หนีญญาบพ่ายจะแจ แปลว่า แตะหนีกระ
จัดกระจาย ในประโยคนี้ รวมความว่า ทหาร
ของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์แตกหนี แต่พ่อขุนรามคำ
แหงไม่หนี

กู^๑ซำงเนกพด กู^๒บ่เข้าก่อนพ่อกู

“เนกพด” เป็นชื่อซำงพราย นามจริง คงจะเป็น
เป็น “อเนกพด” ซึ่งแปลว่า กำลังมาก

กู^๑ต่อซำงด้วยขุนสามชน ตนกู^๒ฟุ้งซำงขุนสามชน
ตัว^๓ขอมาสเมืองแพ ขุนสามชนฝ่ายหนี

ต่อซำง คือชนซำง นับเป็นชัยชนะยุทธหัตถี
ครั้งแรกของประวัติศาสตร์สยาม ตามหลักฐานที่
เราจะพบบนใด.

พ่อกู^๑จึงขุนชอกู^๒ ขอพระรามคำแหง เพื่อกู^๓ฟุ้งซำง
ขุนสามชน

คำว่า จึง ในจารึกเขียน จึง, คำว่า เพื่อ
ตรงกับ เพื่อเหตุ หรือ “เพราะ” ในเวदान, ความใน
ตอนนี้เป็นอันแสดงว่าพระนามว่า “รามคำแหง” นั้น
เป็นพระนามที่ได้รับแต่งตั้งเมื่อชนซำงชนะแล้ว ก่อน

นั้นจะมีพระนามว่าอะไรไม่ทราบ.

คำว่า “คำแหง” ในจารึกเขียน คัแหง เป็น
อันว่า สระ ำ นั้นเขียน นฤคหิต ° ตัวเดียว เช่น
คัแหง (คำแหง) บัเรอ (บ้าเรอ) แต่ก็ไม่ได้มีไป
เช่นคำว่า พรำ เขียน พรำ แตะน้ำ ก็เขียน น้ำ
คือใช้สระ ำ เหมือนเวลานั้น อนึ่งตัว ัน นั้น ก็ไม่
เป็น ำ ได้มีไป ในบางแห่งเป็นเสียง “อม” เช่น
พนั (พนม) หมากลั (หมากลัม)

เมื่อชั่วพ่อกู กูบ้าเรอแก่พ่อกู กูบ้าเรอแก่แม่กู
กูได้ตัวเนื้อตัวปลา กูเอามาแก่พ่อกู

เมื่อชั่ว—หมายความว่าเมื่อยังมีชีวิตอยู่ คือเมื่อ
พระบิดายังทรงพระชนม์อยู่

กูได้หมากลัมหมากล้วนอันใดกินอร่อยกินดี กู
เอามาแก่พ่อกู

หมาก—หมายถึงผลไม้ หมากส้ม หมากหวาน
คือ ผลไม้เปรี้ยวหวาน

กูไปตีหนังวังช้างได้ กูเอามาแก้พ่อกู

ตีหนังวังช้าง—หมายความว่า คลั่งช้าง

กูไปที่บ้านพ่อแม่ ได้ช้างได้วง ได้บัวได้นาง
ได้เงิน ได้ทอง กูเอามาเวนแก้พ่อกู

ที่ แปลว่า คอดี ได้ช้างได้วงเป็นไวพจน์
ซึ่งหมายความว่าถึงช้างเท่านั้น, บัว แปลว่า ชาย ซึ่ง
ในสมัยนั้นเรียกว่า บ่าว ในประโยคนี้ว่า เจ้าบ่าวเจ้า
สาว, เวน หมายความว่า มอบให้.

พ่อกูตาย ยังพ่อกู กูพ่อบ้าเรอแก้พ่อกูดังบ้าเรอแก้
พ่อกู พ่อกูตาย จึงได้เมืองแก้กูทั้งกลม

ทั้งกลม—แปลว่าทั้งหมด คำนี้ในเวลาดนตรีเหมือน

ยังมีที่ใช้อย่างเดียว คือ “ตายทั้งกลม” หมายความว่าหญิงมีครรภ์ ถึงแก่ความตายในขณะที่ถูกอยู่ในท้อง คือตายหมดทั้งแม่ทั้งลูก.

เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว

“เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง” แปลว่าเมื่อพ่อขุนรามคำแหงยังทรงพระชนม์อยู่ ชื่อนี้ทำให้นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า ข้อความต่อไป ได้จารึกภายหลังที่พ่อขุนรามคำแหงสิ้นพระชนม์แล้ว ข้อสันนิษฐานอันนี้ก็มิผิด เพราะว่าในตอนต่อจากนี้ไป ไม่มีคำว่า “กู” เลย เมื่อจะกล่าวถึงพ่อขุนรามคำแหงก็เรียกตรง ๆ ว่า พ่อขุนรามคำแหง และยังกว่านั้นเมื่อไปถึงด้านที่ ๔ ตั้งแต่บันทึกที่ ๑๒ ไปถึงบันทึกสุดท้าย การเขียนตัวพยัญชนะและใช้สระผิดกับตอนต้น ๆ ที่เดียว ซึ่งเป็นที่เข้าใจว่า ในตอนท้ายนี้ จะ

ได้จารึกภายหลังค่อนคั่นหลายปี

เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ลู่ทาง

ไม่เก็บภาษีในระหว่างทาง

เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้าง
ค้า ใครจักใคร่ค้าม้า ค้า ใครจักใคร่ค้าเงือก
ทอง ค้า

แต่คงว่าสมัยสุโขทัย ให้เสรีภาพแก่การค้าอย่าง
เต็มที่ ไม่เหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งรัฐผูกขาด
ในการค้า (Monopole d'Etat) อย่างมาก

ไพร่ฟ้าหน้าใส ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล้ ล้มตายหาย
กว่า

ศาสตราจารย์ เซเดส์ อธิบายคำ “กว่า” ว่า
ไทยโบราณที่อยู่ริมแม่น้ำซึ่งเกยในมณฑลอยุธยาแห่ง

ประเทศจีน หมายความว่า “เสีย” เช่นคำว่า “ตาย
เสียแล้ว” เขาพูดว่า “ตายกว่าแล้ว” ข้าพเจ้าขอให้
สังเกตว่า ในภาษาของเราเวลานี้ คำว่า “กว่า” กับ
“จาก” มีความหมายใกล้เคียงกัน เช่น “นอกกว่านั้น”
กับ “นอกจากนั้น” คำว่า “ล้มตายหายกว่า” ก็คง
เป็นทำนองเดียวกับที่เราพูดกันในเวลานี้ว่า “ล้มตาย
หายจาก”

เยาเรือนพ่อเชอเสือกามัน ข้างลูกเมียเยยขาว
ไพรฟ้าข้าไท บ้าหมากบ้าพลู พ่อเชอมนั้น ไว
แกลูกมันสิ้น

พ่อเชอ หมายความว่าบรรพบุรุษ. เสือก้า-เสือก
ฆ่าตัดตอยุ่. เยยขาว-ฉางขาว, ความตอนนั้นเมื่อ
รวมเข้ากับวรรคข้างต้นก็ได้ความว่า พดเมืองลูก
เจ้าลูกขุนผู้ใดล้มตายหายจาก เยาเรือนของบรรพ
บุรุษ, เสือก้า ข้างมา ลูกเมีย ฉางขาว บ้าหมากบ้า

พดูของบรรพบุรุษของเขา ให้เป็นมฤตคตกแก่ลูก
ของเขาทั้งหมด

ไพร่ฟ้าลูกเจ้าลูกขุน ผลิตผลิตแผกแผกกว้างกัน
สวนดูแท้แล้ว จึงเล่งความแก่ข้าด้วยขอ บ่เข้า
ผู้ลัก มักผู้ช่อน

ผลิตผลิตแผกแผก (อ่านว่า แล่ก - ก้าง) หมายถึง
ความว่าเกิดถ้อยความกัน, ล้วน - ใ้ด่ล้วน, แล่ง
ความ - คดล้น, ไม่เข้าข้างผู้ใด ไม่ดำเอียงทาง
ผู้ช่อน.

เห็นข้าวท่านบ่ใครพิน เห็นสินท่านบ่ใครเดือด

ไม่โถมมาก ไม่ต้องการตามลัการ, พิน - ผิน
หมายความว่าถึงยินดี. เดือด ในที่นี้แปลว่า ใจพุง
ด้ร้นอยากได้.

คนใดข้างมาหา พาเมืองมาสู่ ช่วยเหนือเพือก

พาเมืองมาสู่ หมายความว่า มายอมเป็นเมือง
ชน, ช่วยเหนือ เดียวนกตายเป็นช่วยเหนือ คำค
น มากตายเป็น ด ไปมาก ๆ เช่น นาง แปลว่าได้
เดียวนกตายเป็น ต่าง

มันบ่มีข้าง บ่มีมา บ่มีบัว บ่มีนาง บ่มีเงิน บ่มี
ทอง ให้แก่นัน ช่วยมันตวงเป็นบ้าน เป็นเมือง

ความตอนนั้นต้องอ่านให้ติดต่อกับตอนบน จึงจะ
เข้าใจดี คือว่าในสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น ได้ทรง
แผ่อาณาเขตไปมากหลาย ผู้ครองนครต่าง ๆ ที่รู้จัก
ว่าตัวอ่อนแอ ก็มายอมเป็นเมืองชน การมายอม
เป็นเมืองชนนั้น ผู้ที่มายอมยอมได้เปรียบ เพราะ
ว่าถ้ามีอะไรขาดตกบกพร่องก็ขอได้ เช่นข้างมาผู้คน
เงินทอง เพื่อให้ผู้ที่มาด้ามักดินหนักกลับไปตั้งบ้านตั้ง
เมืองได้เป็นปึกแผ่นแน่นหนา คำว่า “ตวง” ในวรรค

สุดท้ายนั้น คำนัสตราจารย์ เซเดิ้ล อธิบายว่า “นับ”
 แต่ละประโยคที่ว่า “ช่วยมันดวงเป็นบ้านเป็นเมือง”
 คำนัสตราจารย์ เซเดิ้ล ให้ความหมายไว้ว่า จะให้คน
 ที่มาด้ามักกคินน “นับว่าเมืองสุโขทัยเป็นเหมือน
 บ้านเมืองของตน” ข้าพเจ้าสังเกตเห็นว่า คำว่า
 “ดวง” ในที่นี้ หมายความว่า “ตั้ง” ก็จะเข้าใจ
 ได้ง่ายอย่างที่ข้าพเจ้าได้เขียนมาข้างต้น

ได้ข้าเสือกข้าเสื่อ หัวพุ่งหัวรบก็ดี ปะมาប់ดี

ข้าเสือก คือ ข้าศึก หัวพุ่งหัวรบ หมายความว่า
 ว่า แม่ทัพนายกอง

ในปากประตูมีกะดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้เห็น ไพร่ฟ้า
 หน้าปก กลางบ้านกลางเมือง มีความเจ็บท้อง
 ข้องใจ มันจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบุรี ไปถั่นกะ
 ดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้

ยีน เรียก เมื่อถามสอบความแก่นั่นด้วยข้อ
ไพร่ในเมืองสุโขทัยนั้นจึงชม

ในค่อนนั้นเข้าใจง่าย ห็น หมายความว่า นั้น,
เถิง - ถึง, บไว้ - ไม่ได้.

สร้างป่าหมากป่าพลูทั่วเมืองทุกแห่ง ป่าพร้าวก็นั้น
หลายในเมืองนี้ ป่าตางก็หลายในเมืองนี้ หมาก
ม่วงก็หลายในเมืองนี้ หมากขามก็หลายในเมืองนี้
ใครสร้างได้ไว้แก่นั่น

คำค่อนนั้นขัดหมด นอกจากคำเดียว คือ “ตาง”
แปลว่า ขุน ความในค่อนท้ายที่ว่า “ใครสร้าง
ได้ไว้แก่นั่น” แสดงให้เห็นว่าผู้ใดทำการเพาะปลูก
ผู้ใดมีดีทชเป็นเจ้าของ

กลางเมืองสุโขทัยนี้ มีน้ำตระพังโพย สีสักินดี
ดั่งกินน้ำโจง เมื่อแล้ง

ตระพังโพย เป็นคำเรียกบ่อน้ำ ซึ่งแปลว่าบ่อ
อศักรรย์, น้ำที่ดื่กที่สุดในเวदानัน คือน้ำแม่น้ำโขงใน
ฤดูแดง

รอบเมืองสุโขทัยนี้ ตรีบูรได้สามพันสี่ร้อยวา

ตรีบูร — คำเพ่งสามชั้น

คนในเมืองสุโขทัยนี้ มีกทาน มีกทรงศีล มีกโอย
ทาน มีกขุนรามคำแหง เจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้ง
ชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยบวท่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุน ทั้ง
สิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชายผู้หญิง ผุ่งท่วยมีศรัทธาใน
พระพุทธรศาสนา ทรงศีลเมอพรรษาทุกคน เมอ
โอกพรรษา กรานกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว เมอ
กรานกฐิน มีพนมเบย มีพนมหมาก มีพนมดอก
ไม้ มีหมอนนั่งหมอนนอน บริพารกฐิน โอย
ทานแต่ปีแต่ญิบล้าน ไปสวดญัตติกฐินถึง

อรัญญิกพูน เมื่อจักเข้ามาเวียง เรียงกันแต่
 อรัญญิกพูนเท่าหัวลาน กำบังกำกลอย ด้วยเสียง
 พาทย์ เสียงพิณ เสียงเลื้อน เสียงขับ ใครจักมัก
 เล่น เล่น ใครจักมักหัว หัว ใครจักมักเลื้อน
 เลื้อน เมืองสุโขทัยนี้มีสี่ปากประตูหลวง เทียน
 ญอมคนเสียดกันเข้าดู ท่านเผาเทียน ท่านเล่นไฟ
 เมืองสุโขทัยนี้มีดังจักแตก

คำในตอนนี้เราเข้าใจเกือบหมด นอกจากคำต่อไปนี้

โอยทาน

อวยทาน

ท่วย

ทวย (ทั้งหมด)

พนม

ภษา หมายถึง กองโต ๆ

แต่บ้แต่ญิบด้าน ไต่แก บัระสองด้าน เห็นจะ

หมายความว่าสองด้านเบย

อรัญญิก

เป็นคำเรียกวัด ๆ หนึ่ง

ซึ่งเวदानเรียกว่าวัด

ฉัพพานหิน

พื^๒น ได้^๒แก่ ในย่านไกล

เท่า^๒หัวตาน " จนกระทั่งถึงชายทุ่ง

ค้ำ^๒บงค้ำกลอย " ยังเอาความไม่ได้ว่ากะไร

เด^๒อน " ร้องเพลง

หิว " หิวเราะ

เทียบ^๒ญอม " ยังเอาความไม่ได้ชัด

ความในคอนท้ายเอาความได้ว่าพอตกเวดากกลาง

คั่น^๒กมมีการจุดเทียนจุดไฟ (ดอกไม้เพลิง) คนอัด

แอก^๒กันเข้าดู จนประหนึ่งว่าเมืองจะแตกแยก

ให้^๒ดังเกิดคำว่า "พุท^๒ธคำ^๒ส่น" ไม่มีสระ ๑ ที่

จริง^๒คำ^๒น ภาษ^๒บา^๒ลว่า พุ^๒ท^๒ธคำ^๒ส่น จารึกเรียก

พุ^๒ท^๒ธคำ^๒ส่น แต่ทำ^๒ไม^๒เร^๒าจึงเต็ม สระ ๑ ลงจน

กลาย^๒เป็น พุ^๒ท^๒ธคำ^๒ส่นา ก็ไม่ทราบ

กลางเมืองสุโขทัยมี^๒พิ^๒หาร มี^๒พระพุ^๒ท^๒ธรูป^๒ทอง

มี^๒พระอ^๒ัญ^๒ฐาร^๒ส มี^๒พระพุ^๒ท^๒ธรูป มี^๒พระพุ^๒ท^๒ธรูปอัน

ใหญ่ มีพระพุทธรูปอันราม มีพิหารอันใหญ่ มี
พิหารอันราม มีปู่ครู..... มีเถร มีมหาเถร

ราม — หมายความว่าขนาดกลาง แต่ส้มเต็ม

พระมงกุฎเกล้า ฯ ทรงแปลว่าราม

เปื่องตะวันตก เมืองสุโขทัย มีอรัญญิก พ่อขุน
รามคำแหงกระทำไอยทานแก่มหาเถร สังฆราช
ปราชเรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปู่ครูในเมือง
นี้ ทุกคนลูกแต่เมืองศรีธรรมราชมา ในกลาง
อรัญญิกมีพิหารอันหนึ่ง มนใหญ่สูงงามแก่กม
มีพระอัฐฐารสอันหนึ่งลูกย่น

หลวก — รัหลก เป็นปราชญ์

ปู่ครู — ส้มถาวร หรือ อธิการ

ลูก — คำศัพท์จารย์ เซเตต์ แปลว่า มา แต่ใน
วรรณคดีมีคำว่า “มา” อยู่แล้ว คำว่า ลูก คงหมาย

ความว่า เดินทาง (ข้าพเจ้าสงสัยว่าจะเป็น “ลู่ก” คือ
หมายความว่า บวช เพราะทางเหนือเรียกคนที่ยังไม่
ได้บวชว่า คนดิบ ได้เปิดดูคำอ่านเก่า ๆ ของศิลาหลัก
นั้นก็เห็น ลู่ก แต่เมื่อกลับไปตรวจตัวอักษรในจารึก
ปรากฏว่า เป็นตัว ด แน่ไม่ใช่ ล)

การที่ยกย่องพระภิกษุมาจากนครศรีธรรมราช
ว่ารู้หลักนักปราชญ์ยิ่งกว่าภิกษุสุโขทัยนั้น เป็นความ
จริง เพราะทางนครศรีธรรมราช และเมืองท่ง
หลายในบักขไคหน มีความเจริญมาก่อนภาคเหนือ
ทุกประการ โดยที่บักขไคได้รับอารยธรรมมาถึง
สองทาง คือ อารยธรรมในทางศิลปวิทยาการ ได้
มาจากศรีวิชัย ซึ่งแผ่จากทางใต้ขึ้นมาสู่เหนือ และ
อารยธรรมในทางพระพุทธศาสนา แผ่จากนครปฐม
ลงไปทางใต้ เราทราบกันอยู่แล้วว่า ในเมืองเรา
นั้นพระพุทธศาสนาได้แผ่ไปทางบักขไคก่อนทางภาค
เหนือ นับตังพันปี ฉะนั้นจึงไม่เป็นการประหลาด

อย่างไรเลย ที่ภิกษุนครศรีธรรมราชจะรู้หนัก
ปราชญ์ดีกว่าทางภิกษุทางสุโขทัย

แก่งม — ที่สุด “งามแก่งม” คืองามที่สุด

เบืองตะวันออกเมืองสุโขทัย มีพิหาร มีปูกรู
มีทะเลหลวง มีป่าหมาก ป่าพลู มีไรมีนา มีถิน
มีถ่าน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก มีป่าม่วง มีป่าขาม ดู
งามดังแก่ง

ดังแก่ง — ดังภาพเขียน, กว้างชั้นหลัง ๆ ใ้ว่า
“ดังแก่ง” คือหมายความว่าเหมือนอย่างจริงใจทำ

เบืองต้นนอนเมืองสุโขทัย มีตลาดปสาน มีพระ
อัมมะ มีปราสาท มีป่าหมากพร้าว ป่าหมากกลาง
มีไรมีนา มีถินมีถ่าน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก

เบืองต้นนอน — ทิศเหนือ

ปสาน — คัดภาษาเปอร์เซีย ว่า บาร์ซาร์ แตะ

คำว่าบารัชาวันฝรั่ง ก็เอาไปใช้หมายถึง ร้านขายของ
 เดียวกันบางแห่งเราพูดว่า “ตลาดยี่ด่าน”

ปราสาท — เข้าใจว่าเป็นปราสาทหินอยู่ที่วัดพระ
 พายหลวงในเวदान

เบื่องหัวนอนเมืองสุโขทัย มีกู่พิหารปู่ครูอยู่
 มีศรีดงต มีป่าพร้า ป่าดง มีป่าม่วงป่าขาม มี
 น้ำโคก มีพระชะพงผี เทพดาในเขื่อนนั้น เป็น
 ใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ จนผู้ใดถือเมืองสุโขทัย
 น้แล หัวคพลูก เมืองน้เที่ยง เมืองน้ดี ผีไหว
 บัดพลีบถุก ผีในเขื่อน บักมบ่เกรง เมืองน้หาย

เบื่องหัวนอน — ทิศใต้

ศรีดงต — ทำนบ

ข้อความต่อไปจากนั้น แสดงให้เห็นว่า ทาง
 ราชการกรุงสุโขทัยนับถืออย่างแรงกล้า และแสดง
 ให้เห็นว่าผู้ใดได้ครองเมือง (ถือเมือง) จะต้องทำ

การให้พตีให้ถูกแบบ มิฉะนั้นบ้านเมืองจะพินาศ

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ฯ ตร.

๕๕

การให้พตีให้ถูกแบบ มิฉะนั้นบ้านเมืองจะพินาศ
คำว่า หาย หมายถึง เลื่อมโซม ถ้าเลื่อมโซมโดย
รวดเร็วฉับพลัน ก็ว่า หายฉับ และบางทีกดทับหน้า
เป็นหลัง กลายเป็น “ฉิบหาย”

๑๒๑๔ ศก ปีมะโรง พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมือง
ศรีสัชนาลัยสุโขทัย ปลุกไม้ตาลนึ่งได้สบสเข้า
จึงให้ช่างพื้นชะดาร์หินตั้งหว่างกลางไม้ตาลนึ่ง วัน
เดือนดับเดือนโอกแปดวัน วันเดือนเต็มเดือน
บั้งแปดวัน ฝูงปู่ครูเถร มหาเถรขึ้นนั่งเหนือ
ชะดาร์นึ่ง สวดธรรมแก่อุบาสกฝูงท่วยจำศีล ฝึกใช้
วันสวดธรรม พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองศรีสัชนา
ลัยสุโขทัย ขึ้นนั่งเหนือชะดาร์หิน ให้ฝูงท่วยลูก
เจ้าลูกขุน ฝูงท่วยถือบ้านถือเมืองกัน วันเดือน
ดับเดือนเต็ม ท่านแต่งช่างเพื่อกกระพัดลยาง
เทียนย่อมทองา..ขวา ช่อรุจาศรี พ่อขุนรามคำ

๕

005125

แหงขึ้นเข้าไปนบพระ... อร์ญญิกแล้วเข้ามา

ศกที่อยู่โน้นบัดนั้น เป็นมหาศักราช ตรง
กับ พ. ศ. ๑๘๓๕

เดือนโอก — (เดือนออก) ข้างขึ้น

เดือนบ้าง — ข้างแรม

ชะดาร์ — แผ่น, ชะดาร์หิน — แผ่นหิน คือพระ
แท่นมนังคศิลา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว ครองยังทรงผนวช แล้วจึงขึ้นไปประทับที่
สุโขทัย ทรงพบพระแท่นนี้ก็ตรัสสั่งให้เชิญลงมา
ก่อเป็นแท่นไว้ที่วัดราชโอรสาราม ซึ่งเป็นวัดที่ประทับ
อยู่ในเวदानน ครั้นเมื่อราชาภิเษก โปรดเกล้าฯ ให้
ยกแท่นนั้นไปตั้งไว้ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ภายหลัง
ให้ย้ายไปเป็นแท่นเศวตฉัตร ในพระที่นั่งดุสิต
มหาปราสาท

กระพัด — ด้ายรัดกุบบนหลังช้าง (คำเขมร)

ดียง — ภู เครื่องประดับหัวช้าง (คำเขมร)

เทียบย่อมทองคำ.... ขวา — ตัวอักษรขาดหายไปคำหนึ่ง คำที่ดับหายไป เข้าใจว่าเป็น “ซ้าย” ซึ่งจะได้ความตามที่ศาสตราจารย์ เซเดส แปลไว้ว่า “อ่านข้างประดับด้วยทองและเครื่องงาทั้งซ้ายขวา” ข้างพระเจ้าดังสยจะเป็นการเอาทองไปประดับทั้งข้างทั้งซ้ายขวา แต่ไม่มีหลักฐานยิ่งไปกว่าของศาสตราจารย์ เซเดส

จารึกอันหนึ่ง มีในเมืองขุขันธ์ สถาปนาไว้ด้วยพระสรรัตนธาตุ จารึกอันหนึ่งมีในถ้ำ ขอถ้าพระราม อยู่ฝั่งน้ำสัมพาย จารึกอันหนึ่งมีในถ้ำรัตนธาร ในกลวงป่าตาล มีศาลาสองอัน อันหนึ่งขอศาลาพระมาส อันหนึ่งขอพุทธศาลา ขะดาร์หัน น ช่อมะนังคศิลาบาตร สถาปนาไว้หนึ่ จึงทั้งหลายเห็น

ตั้งสถาปนา — ตั้ง

ในกลวง — ข้างใน

คำว่า “มโนคติลา” บางทีจะมาจาก มโนคติลา เป็น
ชื่อแผ่นหินในเรื่องนิยายอินเดียว่ามีอยู่ในภูเขาคิมาลัย

พ่อขุนรามคำแหง ลูกพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ เป็น
ขุนในเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย ทั้งมากาวลาวและ
ไทย เมืองไค้หล้าฟ้า ภู... ไทยขาวอุ ชาวของมา
ออก ๑๒๐๗ ศกปีกุน ให้ชุดเอาพระธาตุออกทั้ง
หลายเห็น กระทำบูชาบำเรอแก่พระธาตุได้เดือน
หกวัน จึงเอลงฝังในกลางเมืองศรีสัชนาลัยก่อ
พระเจดีย์เหนือหกเข้างแล้ว ตั้งเวียงผาล้อม
พระมหาธาตุสามเข้างแล้ว

มา — กาว — ลาว — ไทย เป็นชื่อของคนทั้ง ๔
ชาติ ตัวอักษรข้างหลังคำว่า “ฟ้า” นั้น มีตัว ฎ อยู่
ตัวหนึ่ง นอกนั้นลบหายไป น่าเสียดายนัก เดยเดาไม่
ออกว่าคำที่ต่อ “ฟ้า” นั้นเป็นอะไร เดยวันเราพูด
กันว่า ลูคหล้าฟ้าเขียว แต่คนชนต้นด้วยตัว ฎ

จะเป็นเขี้ยว ไม่ได้

ชาวอู — คนอยู่ทางแถบแม่น้ำอู

ชาวซอง — คนอยู่ทางแถบแม่น้ำซอง

มหาศักราช ๑๒๐๗ ตรงกับ พ.ศ. ๑๘๓๐ ซึ่ง

สอบกันได้ความว่าเป็นปีระกา ไม่ใช่ปีกุน

หกเข้า—สามเข้า หมายถึง หกปี—สามปี

เมื่อก่อนลายสือไทนนี้มี ๑๒๐๕ ศกปีมะแม พ่อ
ขุนรามคำแหงหาใคร่ใจในใจ แลได้ลายสือไทน
ลายสือไทนจึงมีเพื่อพ่อขุนผม้นให้ไว้

เรื่องตัวอักษรไทยนี้ ศาสตราจารย์ เซเดส ได้
เขียนไว้เป็นตำนานอนประดรัสเดมหนึ่ง ซึ่งผู้ใคร่
ศึกษาประวัติอักษรไทยโดยละเอียดควรอ่าน หนังสือ
เดมนี้ ซึ่งมีชื่อว่า “ตำนานอักษรไทย”

ปัญหาที่ว่า พ่อขุนรามคำแหงจะเป็นคนแรกที่
บัญญัติอักษรไทยหรือไม่นี้ ก็มีข้อโต้เถียงกันอยู่
มาก ศาสตราจารย์เซเดส เห็นไปในทางที่ว่า พ่อ

ขุนรามคำแหงไม่ใช่เป็นคนแรกที่บัญญัติอักษรไทย
 ขึ้น เพราะก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น ไทยก็มีตัว
 หนึ่งสี่ร้อย ซึ่งศาสตราจารย์เซเดส เรียกว่า “อักษร
 ไทยเดิม” แต่ตามทางตรวจนันปรากฏว่า ตัวอักษร
 ไทยที่มีอยู่ก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น ไม่ใช่
 อักษรไทย เป็นอักษรมอญกับเขมรที่ไทยเอามาใช้
 เขียนภาษาไทย เมื่อเขียนไม่สะดวก โดยตัวอักษร
 ไม่พอกับสำเนียงและภาษา ก็เปลี่ยนแปลงบ้าง แต่
 รูปร่างของตัวอักษรยังคงเหมือนอักษรมอญเขมรอยู่
 อย่างชัด พ่อขุนรามคำแหงได้บัญญัติตัวอักษรไทย
 ขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาเหตุเกิดตัวอักษรก็น่าคิดไปว่าพ่อ
 ขุนรามคำแหงเพียงแต่เอาตัวอักษรแบบมอญเขมร
 มาเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย แต่ความจริงนั้น การที่
 พ่อขุนรามคำแหงบัญญัติอักษรไทยขึ้น ข้อสำคัญ
 ไม่ได้อยู่ที่ตัวอักษร ข้อสำคัญอยู่ที่วิธีเขียน คือ
 อักษรมอญ เขมร มีตัวซ้อน ที่เรียกว่าสังโยค

พ่อขุนรามคำแหงได้เล็งวิธสังโยค ซึ่งต้องนับว่าเป็น
 เครื่องคิดของชาติไทยนักหนา เพราะว่าถ้าเรายังใช้
 วิธสังโยคอยู่จนบัดนี้แล้ว ไทยเราจะไม่สามารถ
 เครื่องพิมพ์ดีดใช้ได้เลย ข้อสำคัญอีกประการหนึ่ง
 คือสระ ซึ่งมอญ เขมร เอาไว้ข้างบนข้างล่าง
 บ้าง พ่อขุนรามคำแหง บัญญัติให้เรียงอยู่ในบันทึก
 เดียวกัน ซึ่งตรงกับวิธเขียนของยุโรป พ่อขุนราม
 คำแหงไม่รู้หนังสือยุโรปเลย แต่มีความฉลาดตรง
 กันเข้าอย่างน่าอัศจรรย์ นอกจากนั้นพ่อขุนรามคำแหง
 ยังเพิ่มวรรณยุกต์บอกเสียงไว้ให้ตรงตามสำเนียง
 ไทย ข้อบัญญัติเหล่านี้ต้องนับเป็นของใหม่ และ
 ถึงอย่างไร ๆ พ่อขุนรามคำแหง ควรได้รับเกียรติยศ
 ว่าเป็นคนแรกที่บัญญัติ “ลายสือไทย”

มหาศักราช ๑๒๐๕ นั้น ตรงกับพุทธศักราช ๑๘๒๘
 คือเป็นปีที่ ๒๘ แห่งรัชกาลพ่อขุนรามคำแหง และ
 ศิลาจารึกหลักนี้ข้าพเจ้าเข้าใจว่าอาจเริ่มใน พ.ศ.

๑๘๒๘ นั้นเอง เพราะเป็นธรรมเนียมการบัญญัติตัว
อักษรใหม่ ผู้บัญญัติย่อมจะปรารถนาให้จารึกไว้ทันที.

พ่อขุนพระรามคำแหงนั้น หาเป็นท้าวเป็นพระยา
แก่ไทยทั้งหลาย หาเป็นครูอาจารย์สั่งสอนไทย
ทั้งหลาย ให้รู้บุญธรรมแท้

คำว่า “หา” ไม่ใช่คำปฏิเสธ ถ้าเป็นคำปฏิเสธ
ต้องพูดว่า “หาไม่ได้” ถ้าพูดคำว่า “หา” เฉยๆ กลับ
เป็นคำยืนยันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น.

แต่คนอันมีในเมืองไทย ด้วยรู้ ด้วยหลง ด้วย
กลัว ด้วยหาญ ด้วยแคะ ด้วยแรง หากคนจักเสมอ
มิได้ อาจปราบฝูงข้าศึก มีเมืองกว้างขวางหลาย
ปราบเบืองตะวันออก รอดสระหลวง สองแคว
ลุมบาจายสกา เท้าฝั่งของ ถึงเวียงจันทน์เวียงคำ
เป็นที่แล้ว เบืองห้วนอนรอดคนที่ พระบาง

แพรก สุพรรณภูมิ ราชบุรี เพ็ชรบุรี ศรีธรรมราช
 ฝั่งทะเลสมุทรเป็นทำเลแล้ว เบื้องตะวันตก รอด
 เมืองนอด เมือง...น หงสาพดี สมุทรห้าเป็น
 แดน เบื้องต้นนอน รอดเมืองแพร์ เมืองม่าน
 เมืองน... เมืองพลัว พันฝั่งของ เมืองชะวาเป็น
 ที่แล้ว ปลุกเลี้ยงฝูงลูกบ้านลูกเมืองนั้น ชอบ
 ด้วยธรรมทุกคน

แคะ — ความพยายาม

ตะวันออก — ในตอนเขียน “ออก” จริง ๆ ไม่
 ใช่ว่า “โอ” เหมือนตอนต้น ๆ จึงทำให้เห็นว่า ความใน
 ตอนท้ายเขียนในระยะเวลาห่างจากตอนต้นหลายปี

รอด — ตอด, พัน, เดยไป

สระหลวง — พิศิตร

สองแคว — พิษณุโลก

ดุมบาจายส์คา — ดุมน้ำป่าลึก

เท้าฝั่งของ — กระทั่งถึงฝั่งแม่น้ำโขง (เท้า คือ

ทราบเท่า, กระทั่งถึง มีไ้มาข้างต้นแล้ว)

เป็นที่แล้ว — เป็นที่สุด

คนที่ — อยู่ระหว่างกำแพงเพชร กับนครสวรรค์

พระบาง — นครสวรรค์

แพรก — เมืองสรรค์ (อำเภอ)

ชื่อเมืองที่อยู่ภายในเมืองนอก ตรงทิศ

อักษรหายไปนั้น มีตัว “น” เหลืออยู่ตัวหนึ่งเป็นตัว

ท้าย ไม่ได้ความว่าเมืองอะไร

หงสาวดี ในจารึกน เขียน หงสาวดี

ต่อจากคำว่า เมือง มาน ชื่อเมืองลบหาย เหลือ

ตัว “น” อยู่ตัวหนึ่งเป็นตัวตน บางทีจะเป็นเมือง

น่าน ล้วนเมืองมาน นน ไม่แน่ชัดอะไร

เมืองพลว — อยู่ริมแม่น้ำน่านตอนเหนือ

ชวา — ไม่ใช่แซกชวา เป็นชื่อเมืองหลวงพระ

บางซึ่งเดิมเรียกว่า บ้านข้าว และคำว่า ชวา ก็มา

จากคำว่า ข้าว นั่นเอง.

บอกแก่คำผิด

ด้านที่ บันทัดที่ คำว่า แก่เป็น

๑	๔	นอต	นอต
”	๕	ขวา	ขวา
”	๖	เข้า	เข้า
”	๒๓	เลออ	เสออ
”	๓๒	หันน	หันน
๒	๔	ก	ก
”	๗	เลง	เลง
”	๑๓	เข้า	เข้า
”	๒๒	เข้า ด	เข้ามา ด
”	๒๕	บดก	บดก
”	๓๐	แฉ่	แฉ่
๓	๗	ไก	ใน
”	๑๒	หว่าง	หว่าง

ด้านที่	บันทึกที่	คำว่า	แก้เป็น
๔	๓	ฟ้า	ฟ้า
”	”	ฉ... จ	ฉ... จ
”	๗	จ	จ
”	๘	แล้ว	แล้ว
”	๑๕	เป๋อง	เป๋อง
”	๒๓	หงสาพ ด	หงสาพ ด
”	๒๕	ฟง	ฟง
”	๒๖	เป (น ี ท)	เป (น ี ท)

นายกิม หงส์ลดาอมภ ผู้จัดการการเงิน
นายสนั่น ตันบุญขึ้น ผู้พิมพ์โฆษณา

๕/๘/๗๗

